

Гладкий В'ячеслав В'ячеславович,
аспірант Навчально-наукового інституту
права ім. князя Володимира Великого

ПЕРСПЕКТИВИ УНІВЕРСАЛЬНОГО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ КОРУПЦІЇ

Анотація. Як відомо, явище корупції характерно практично для всіх сфер людської діяльності й цей феномен виправдано привертає велику увагу в усьому світі. У сучасній кримінально-правовій науці корупція видається вкрай важливим поняттям, оскільки окреслює собою руйнування, смерть і деградацію держави. У цій статті розглядаються та обговорюються питання, пов'язані з проблемою універсального розуміння цього феномена.

Ключові слова: визначення корупції, корупційна поведінка, корупція, сутність корупції, хабар.

Summary. As it is known, the phenomenon of corruption is characteristic of virtually all spheres of human activity and this phenomenon is attracting a lot of attention around the world. In actual criminal law science, corruption is a very fundamental concept. It signifies destruction, death, and degradation of the state. This paper surveys and discusses issues related to the problem of all-purpose understanding of this phenomenon.

Keywords: bribe, corruption behaviour, corruption, definition of corruption, essence of corruption.

Попри той факт, що корупційна поведінка у тій чи іншій мірі відома людству ще з прадавніх часів, а, починаючи з 90-х рр. XX ст. феномен корупції став предметом численних комплексних досліджень українських і зарубіжних учених (серед яких В. С. Журавський, А. П. Закалюка, М. І. Камлик, М. І. Мельник, О. М. Михальченко, Є. В. Невмержицький, О. Я. Прохоренко, С. М. Сєрьогін, J. Girling, D. Haller, L. Holmes, M. Johnston, R. I. Rotberg, B. Rothstein та ін.), слід констатувати й те, що до сьогодні феномен корупції не можна вважати таким, який би у достатній мірі був зрозумілим для сучасних академічних кіл [див., напр.: 1, с. 188; 2, с. 10–11, 3, с. 70]. Більш того, поглиблення знань про корупцію робить її все більш незрозумілим феноменом (парадокс «вислизуючого фактора», котрим, як вже нами було доведено [4, с.9], є корупція). Саме тому, аналізуючи наявну наукову літературу, присвячену з'ясуванню сутності корупції, можемо помітити те, що науковцями (серед яких Т. В. Льєнок, С. В. Якімова, D. Beetham, V. G. Mammadov, V. Ya. Mammadova, N. L. Romyantseva, K. Sekkat, Н. Н. Werlin та ін.) до сих пір не було досягнуто консенсусу з приводу того, що необхідно розуміти під поняттям «корупція». Крім того, в академічних колах вченими [див., напр.: 5, с. 97; 6, с. 10] наразі

утверджується песимістична думка про те, що однозначне та завершене легальне формулювання поняття корупції навряд чи виявляється взагалі можливим.

Критично осмислюючи зазначену проблему, можемо дійти думки, що вона насамперед обумовлена складністю феномена корупції та широкою варіативністю його осмислення. Українськими ученими О. В. Длугопольським і Ю. П. Івашуком у цілому справедливо зазначається, що так само, «як і у будь якого складного соціально-економічного та політико-правового явища, у корупції немає єдиного канонічного визначення» [7, с. 16]. У цьому сенсі вказаний стан справ є досить очікуваним. Зокрема, директор Департаменту з фінансових питань МВФ (на той час) В. Танзі (Vito Tanzi) з цього приводу у вдалій метафоричній формі констатує, що «корупція схожа на слона». Це італійський економіст пояснює тим, що хоча вказаний феномен, як правило, не важко розпізнати, проте, його складно описати [8]. Водночас, окреслена проблема загострюється також тим, що (у контексті запропонованої метафори) не у всіх країнах світу й не в кожному суспільстві однаково розуміється сутність відповідного «слона», а борючись з ним, «слоноборці» зазвичай борються лише з його «ревом», «бивнями» та «хоботом», ігноруючи цю «тварину» загалом.

Умовна «легкість» ідентифікації конкретної обставини дійсності в якості феномена корупції, на нашу думку, виявляється у наявності в людини критичного мислення (*critical thinking*). Утім, якщо критичне мислення дозволяє людині ідентифікувати корупцію, то, чому ж ця особа, яка характеризується належним рівнем критичного мислення, не здатна в достатній мірі описати корупцію?

Відповідь на поставлене питання знаходиться на поверхні. Критичне мислення взагалі не ґрунтується на ідеї не помилковості, адже в кожному конкретному випадку (та в універсальному значенні загалом) базується на знаннях особи, її досвіді та осмисленому особою досвіді інших людей (людства загалом), на перейнятих стереотипах і аксіомах, які назавжди можуть бути істинними тощо. Крім того, слід визнати, що пластичність людської психіки, швидкість осмислення людиною змін об'єктивної дійсності не є безмежним. Це означає, що здатність людини перелаштовувати усі свої знання щодо певного явища, коли це явище змінюється, залежить, щонайменше від: (а) складності явища; (б) сприятливості умов, в яких змінюється уявлення про явище, для актуалізації відповідного уявлення; (в) біологічної спроможності індивіда помічати зміни феноменів відповідного типу і форми, належним чином оцінювати характер, значимість і сутність змін, а також змінювати уявлення про відповідні явища загалом.

Саме тому, можемо припустити, що зміна типів і форм, виявів корупції не завжди є помітною для фахівців. Це має значне теоретичне та практичне значення. Зокрема, осмислюючи окреслене погодимось із провідними українськими кримінологами проф. академіком НАПрН України О. М. Бандуркою та проф. О. М. Литвиновим, котрі цілком справедливо наголошують на тому, що «кримінологія відповідає за діагностику низки нових загроз і разом із тим дозволяє знайти засоби і для їх фіксації, і для позбавлення від них [9, с. 87]. Поряд із тим, необхідно зазначити, що кримінальне право у свою чергу дозволяє ідентифікувати поведінку особи, а також соціальні процеси, як такі, що не є нормативними, будучи суспільно небезпечними у конкретний момент буття суспільства. Як відомо, корупція є особливим соціальним феноменом, що сьогодні вважається однозначно негативним явищем й, яке у різні часи інтерпретувалось в якості допустимого (навіть корисного) чи соціально шкідливого, чи соціально небезпечного феномена, котрий об'єктивується у практичній дійсності в суспільстві за рахунок дій людини (людей) [це зауваження стосується людських суспільств]. Попри це, слід констатувати той факт, що визнання законодавцем умовної Держави L діянь, які обумовлюють корупцію, суспільно небезпечними діями, не означає того факту, що відповідна кримінально-правова оцінка таких діянь дозволяє розуміти корупцію у цій Державі L в повній мірі небезпечним явищем. Головним чином, вказане має значення у контексті субстанціального підходу до розуміння корупції, а також підходу умовної Держави F, в якій відповідні (кримінально карні у Державі L) діяння не вважаються суспільно небезпечними загалом чи злочинними, однак, не викликаючими до життя корупцію.

Список використаних джерел

1. Гладкий В. В. Об'єктивні прояви пенітенціарної корупції. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 6. Т. 2. С. 187–192.
2. Borusowski J. Społeczno-kulturowe uwarunkowanie korupcji. Tychy: Śląskie Wydaw. Nauk. WSZiNS w Tychach, 2006. 178 s.
3. Tänzler D. Korupcja jako metafora. *Roczniki Nauk Społecznych*. 2012. Т. 4(40), № 4. S. 69–87.
4. Hladky V. The Structure of the System of Corruption Crime Subjects according to the Legislation of Ukraine. *Path of Science*. 2019. Vol. 5(4). P. 8–20. doi: 10.22178/pos.45-4.
5. Михальченко О. М. Кримінологічний аналіз корупції як один із елементів системи антикорупційних заходів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2017. Вип. 44, Т. 2. С. 94–97.

6. Graycar A., Prenzler T. Understanding and Preventing Corruption. London: Palgrave Pivot, 2013. 161 p. doi:10.1057/9781137335098.

7. Длугопольський О. В., Івашук Ю. П. Сучасні погляди на корупцію та мінімізацію її негативного впливу на економіку України. *Економіка України*. 2012. № 9. С. 13–24.

8. Tanzi V. Corruption Around the World: Causes, Consequences, Scope, and Cures. *IMF Economic Review*. 1998. Vol. 45(4). doi: 10.5089/9781451848397.001

9. Бандурка О. М., Литвинов О. М. Наука кримінологія в контексті викликів епохи постмодерна. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2019. № 2(21). С. 79–91.

Коваленко Дмитро Анатолійович,
здобувач кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ

ПОТЕРПІЛИЙ ВІД ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 386 КК УКРАЇНИ

Анотація. Розглянуто понятійний аспект «потерпілий» враховуючи кримінальне право, кримінальний процес, кримінологію, запропоновано потерпілим від злочину, передбаченого ст. 386 КК України, визнавати близьких свідку, потерпілому та експерту осіб. Окреслено ті положення КПК України, які підлягають вдосконаленню.

Ключові слова: свідок, потерпілий, експерт, перекладач, кримінальне провадження, докази, представник потерпілого, законний представник потерпілого, близькі особи.

Summary. The conceptual aspect of «victim» is considered taking into account criminal law, criminal process, criminology, offered to victims of the crime provided by Art. 386 of the Criminal Code of Ukraine, to recognize relatives of the witness, the victim and the expert. The provisions of the CPC of Ukraine that are subject to improvement are outlined.

Key words: witness, victim, expert, translator, criminal proceedings, evidence, representative of the victim, legal representative of the victim, relatives.

З'ясування сутності поняття потерпілого від злочинів передбачених ст. 386 КК України є неможливим без попереднього встановлення загального поняття потерпілого від злочину. Відповідно до ч. 1 ст. 55 КПК України потерпілим у кримінальному провадженні може бути фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди. Права і обов'язки потерпілого виникають в особи з моменту подання